

መጅልስ አምን ወለዛልም ቀራራቱ ድድ ኤረትሮፕ
(6ይ ክፍል)

እብ ዶ/ር አሕመድ ሐሰን ድሕሊ

ሳልሳይኛ ኤረትሮፕ: ክምሰለ ምጅልስ አምን ዲብ ከርስ ቀራራ ዕልብ 1907 ለሸርሐዩ፡ እግል መትዐደዱት ፈደራልዮት ሕኩመት ሶማል ለይአዕተረፊት እብ፡ ጀላብ እግል ትርፊድ እንዴ ትቤ አው ብዕድ ፍክር ሰበት ዐለ እግለ ኢኮን። ዲብ ሕኩመት ለዐለ እለ መባጥር፡ ዲብለ ናይለ ወክድ ለህይ ሰፊር ኤረትሮፕ ዲብ መነዘመት ምጅልስ ቅራን (አርአዮ ደስተ) ዲብ ዮም 19 ማዮ 2009 ዲብለ እተ መደት ለህ ርኢስ መጅልስ አምን ለዐለ ሰፊር ፈታሊ ሸርክን ለነድአዮ ልእክት ዋዴሕ ህለ። እሊ ለተሌ ሰለስ አግደ ንቀጥ ህዬ ህድግ።

1. “መጅልስ አምን እግል መትዐደዱት ፈደራልዮት ሕኩመት ሶማል ክምሰል ሕኩመት ሸርዕዮት ሶማል ወእድንያይ እዕትራፍ ለበ እንዴ ወደ ሸርሐዮ። ዲብለ ትወቀለት ርሽመት ባጽሕ ለህለ መሻክል ሶማል፡ እግል ስያስያይ ወናይ ስያደት ሕርያናት ሸዐብ ሶማል ለኢሸርሕ ዲብ እድንያይ ቀዋኒን ለኢለአተንክብ ሻፍግ ወዛልም ስያስያይ ሐል ክራጅ እግል ልግበእ እለ ክምሰል ኢቀድር ሕኩመቼ እብ ትሉሉይ እት ሸሬሕ ጸንሐት ተ።”

2. “ለእብ ዕንፍ ምን ሶማል ወኬን ለትወለደት ‘መትዐደዱት ሕኩመት’ ምሰለ ክሉ ምን ናይ ካርጅ ጀሃት ለልትህዩበ ናይ ማል ወዐስከርየት ሰዳይት ዕምረ እግል ልጠወል ኢቀድረ። እሊ እብ ኢቃኑናይ አግቡይ ለልትህዩብ ስለሕ ህዬ፡ ዲብ ደግሸ ሶማል ክምሰል ዲብ እሳት ለምበ ክዕየት እንዴ ወዴከ ለልትነሰእ ቱ። እሊ ዲብ ሶማል ‘መትዐደዱት ሕኩመት’ ለልትህህል ተጃርብ ናይ በሸር ከሳር ለለአጀሬ

እግል መሻክል ሶማል ለኬልም እት ረአስ ግብአቱ፡ ዲብ መስኩብት ወአምን መንጠቀት ቀር አፍሪቃ መብቅያይት ሽንርብ ለለሐድግቱ

3. “ሸብ ሶማል፡ ዲብ ናይ ብዕዳም ለገብአ ናይ ስያሰት ስታቲባት መጀረቢ እግል ልግበእ ኢወጅብ። እብ ገበይ ክሎም ቅዋት ለሻርኮ እቱ ሄራር ግም ወጠኒያይ መቅርሕ ወሰላም፡ ወጠንያይት ሕኩመት እግል ትትከወን ናይ ስያደት ሐቁ እግል ልትሐሸም ቡ” ራብዓይ፡- መጅልስ አምን ዲብ መደት ለሀ፡ እግለ እግል ገሌ መናጥቅ መቃዲሽ ሌጠ ለራቅብ፡ ዲብ ጃንዋሪ 2009 ዲብ ሙእተመር ጅቡቲ እብ አዳላይ እዳረት መጅልስ አምን ወለዛልም ቀራራቱ ድድ ኤረትርዮ (6ይ ክፍል) እብ ዶ/ር አሕመድ ሐሰን ድሕሊ አሜሪካ ወመሳሳተ ለትከወንት “መትዕዳዩት ሕኩመት ፈደራልየት” ረሰሚ አዕተረፈ እብ። ቃኑናይ ደሊስ እንዴ ኢለቀርብ ህዩ “ “ሕኩመት ሸርዕየት ተ” ቤለየ። ምናተ ለዲብ ፑንቲላንድ ወሶማሊላንድ ለዐለየ ሕኩማት ኢፈቅደወን። እብ ሰበት ሸርዕየቶም ልግበእ ወኢሸርዕየቶም ለነስአዩ ቀራርመ ይዐለ። ምጅልስ አምን እብ ሰበት እለ ቀድየት እለ ለነስአዩ ቀራርመ እግል ብዝሓም መተቅብለት ለሻቅል “ወቀዩቱ ሚ ኢፋል?” ለልብል ሰኣል ለለሀርስቱ ለዐለ። ሰበቡ ለቀራር ለሀይ፡ እግለ ተሐባለክ መሻክል ሶማል ምን ሐዲስ ለኬልም ሌጠ እንዴ ኢገብእ፡ እግል ኖሰ ውሕደተ ለአስደት ሶማል ለፈንጥር ወናይለ ወክድ ለሀይ ሕኩመት አቶብዩ ወብዕዳት ናይ መንጠቀት፡ ቃረት ወእዲነ ጅሃት ዲብ ሶማል በርጠጠዕ እግል ሊበሎ እግለ ምን እስትዕማር ብሪጣንዩ ወኢጣልየ ዲብ ሰነት 1960 ሕርየተ ክምሰል ረክበት እግል ምር ዘመን እድንያይ እዕትራፍ ለዐለ እግለ ሶማል እንዴ ፈንጠርከ፡ ካርቶናንት ሕኩማት እግል ከወኖት መንገአት ረሓብ ለከስትቱ ለዐለ። ሓምሳይ፡- ምጅልስ አምን፡ ዲብ መደት ለሀ፡ ሔፍዛይ ሰላም ቅወት እተሓድ አፍሪቀ ዲብ ሶማል መስኩብት ዲብ አከደት እግለ ወደዩ ዶር ሐመደ።

1. ክምሰለ ልትአመር ምጅልስ አምን ዲብ ዮም 21 ፌብሩዋሪ 2007 ዲብ ሓለፊዩ ቀራር ዕልብ 1744፡ ወቀይ ሔፍዛይ ሰላም ቅዋት አፍሪቀ ዲብ ሶማል፡ እግል ሶማልዩን ጅሃት ዲብ ንቃሽ ወዕሪት ወሰዳይት እግል ፈደራልያይ መአሰሳት ዕቅበት፡ አግደ ህዩ አምን ወጠን እት ፍዕል እግል አውዐሎት ክምቱ ወደሐዩ። እለ ቅወት እለ አስክ ሶማል ክምሰል መጽአት ለሳደፈ መታክል ለእግል ትሕፈዙ መስኩልየት ለረፍዐት ሰላም ኢጸንሐየ። ሰበት እሊቱ ህዩ ዲብ መደት ለሀይ ብዝሓት ድወል አፍሪቀ ዲብ ተማስ ሶማል እግል ኢልሸመመ እንዴ ፈርሀየ፡ ጄሽን ምን ንድአት ሐረግረሳተን ለለአትፈክር ይዐለ። ሰበት እሊቱ ህዩ ሔፍዛይ ሰላም አፍሪቀ እብ ውሕዳት ዩጋንደ ወብሩንዲ ሌጣቱ ለትከወን።

2. ክምሰለ ልትአመር ወቀይ ናይለ አስክ ሶማል ለትለአከ ጄሽ እተሓድ አፍሪቀ፡ ምን ትየመመ እቱ ናይ ዕቅበት ሰላም ወኬን፡ ጽጌዕ “መትዕዳዩት ፈደራልየት

ሕኩመት” እንዴ ደብጠ መሻክል ሶማል ለኬልም ገብአ። ሰበት እሊቱ ህዩ ዲብ ከርስ መዐሳክሩ ወምኑ ወኬን ድቁብ ህጁም ዲብ ሳድፉ ህድፍ ገብአ። ዲብ ደንጎብ፡ “ሔፍዛይ ሰላም እተሓድ አፍሪቀ ዲብ ሶማል፡ ቅያስ ለአለቡ ተሕድያት ዲብ ሳድፉ፡ እብ እሱወ ሓለት ቱ እግለ ይህሌት ሰላም እግል ልሕፊዝ ዲብ ሶማል እብ ግዲደ መስከብት እግል ልምደድ ለቀድር? እብ ትሉሉይ እግል ምጅልስ አምን ዲብ ቀደሙ ለትመደደ ሰኣል ዐለ።

3. ምጅልስ አምን እብ ዓመት ወእዳረት አሜሪካ እብ ፍንቱይ፤ ሔፍዛይ ሰላም ጄቭ እተሓድ አፍሪቀ አርወሐቱ እግል ለአድሕን ዲብ መዐሳክር አግደ መዳይን ግብለት ሶማል ልወቭ ክምሰል ህለ ሰኒ ወአማን ለአምር ዐለ። እግል እለ ለተአክድ እግልን መሰል ህዩ፡ ለእግል ገሌ ምን ውሕዳት ኡጋንደ ውብሩንዲ ለአክመደ ናይ 18 ኦገስት 2009 ህጁም እንትሓር ቱ። ለሓለት ክምሰል እሊ ለትበህለት ሓቆመ ገብአት፡ እሊ አፍሪቅያይ ጄቭ ምን መቃዲሾ - መንጠቀት አክደር - ወኬን እግል ልትሓረክ ሓቆመ ጀረብ ቴለል ሚ ክምሰል ገብእ ጌማሙ ኢለሐይል። ጄቭ አፍሪቀ ናይ ፍዳእዩን ህጁም ዲብ ጀሬ እቱ ወክድ አው ገሌ ምን አንፋሩ ዲብ ከርዶን ዶል ለአቱ፡ እንዴ ኢፊናቴ እብ ሰለሕ ክቡድ ላጽሕ ሸዐብ ዲብ ነብር እቱ ድዋራት ቀዝፍ ዐለ። እብ ሰብብ እሊ ህዩ እብ ሸዐብ ሶማል ለተአበ ጄቭ ገብአ። ዶር ምዋጥን ሶማል ዲብ መቃዲሾ ስቀቱ ምኑ ሰበት ሰሐብ፡ ለገብአ ነፈር ክምሰል አባይቱ ልርእዩ ለዐለ። እብ ሓጫር ህግዩ ሸዐብ መቃዲሾ ክምሰል ግልባቡ ለቀርልዐ አባይቱ ለልርእዩ። ለስያስያይ ወዐስከርያይ ደሚር እት መዋጥር ለካሬ ወቀይ ቅዋት አፍሪቀ ለተሓባለክ ወደዩ ሌጠ እንዴ ኢገብእ፡ አስክለ ፍገራት ለኢትትረከብ ምኑ መብቅያይ ቴለል ዑሩጉ ዐለ። ሳድሳይ፡ ምጅልስ አምን ዲብ ወክድ ለህይ “እግል ወራት ሰላም ጅቡቲ ለለዐንቅፎ ጀሃት” ለትትሓዜ ምስዳር እግል ትትነሰእ እቶም ክምታ ቱ አከደ።

1. “ወራት ሰላም ጅቡቲ” ማይተት እንተ ለትወለደት ክምተ ምጅልስ አምን ሰኒ ወአማን ለአምር ዐለ። ሰበት እሊ ዲብ መደት ለህ አረይ እግል ሊደዩ ለለሓዜ ጀህት ዐለት ምንገብእ፡ ለለዐንቅፎ አው ህዩ በርናምጁ ለለአፈርስ ምኑ ቅወት ተትሓዝዩ ይዐለት።

2. እምበል ሸክ ቀድየት ሶማል ናይ አማን ሓል እግል ትርከብ ትትሓዜ ዐለት ምንገብእ ሳኪን፡ ለቀድየት እግል ሶማልዩን እግል ትትረፍ ዐለ እግለ። እብ ገብይ ምጅልስ አምን ለልትቀሰብ ሓል ህዩ ለትኬለመ መሻክል ሌጣቱ ለወልድ። ሳብዓይ፡ ምጅልስ አምን ዲብ መደት ለህ “ኤራትርዮ አስክ እለ ምስል ጅቡቲ ዲብ ህድግ እግል ትእቱ ሰበት ረፍደት፡ ናይ ክልኢተን መዋጀህት ወናይ ሰብ ዜረኖት ኢመትከባተ እግል ጅህድ አሚን ዓም በሊስ ኢህዩብ፡ ምጅልስ አምን ክምሰል ሻቀለዩ እብ ድግማን ሸሬሕ።” ለልብል ሸሬሕ እፍጉር ዐለ።

1. ኤሪትሪያ ምን ሰልፍላ ምሽክለት ክምሰል ጀሬት ምሰል ጅቡቲ ናይ ሕዳድ ምሽክለት ክምሰል አለብ እክድት ዐለት። ምን ምድር ጅቡቲ፡ ሰድርመ ትግበእ ለጠልቡ ይዐለ እግለ። ጅቡቲ ጠለባት ዐለ እግለ ምንገብእ ህዬ፡ እብ ዋዴሕ እንዴ አትአመረት እግል ተአቅርቡ ዐለ እለ። ሐቆ እሊ፡ ለቀድየት እግል ለሐባልክ ለቀድር እድንያይ ሸክል እንዴ ኢተአጸብጥ፡ እብ ናይ ክልኢተን ድወል ወእብ ገበይ ሕውትነት አስክ በዐል ምግብ መስኒ ክልኢተን ድወል ሐል እግል ልርከብ ቀድር ዐለ።

2. ሕዳድ ኤሪትሪያ ወጅቡቲ፡ እብ ሰለስ እትፋቃት በህለት ዲብ እትፋቅየት 24 ጃንዋሪ 1900፡ 10 ጁላይ 1901፡ 7 ጃንዋሪ 1935 እሹር ቱ። ለእትፋቅየት ፍንጌህ እግል ኤሪትሪያ ተስተዕምር ለዐለት ኢጣልያ ወእግል ጅቡቲ ተስተዕምር ለዐለት ፈረንሳይ ለትፈረመ። ሰበት እሊ ሕዳድ ክልኢተን ድወል ምን ቀደም 8 ዕቁዳት እንዴ አስተብደ ዋዴሕ ቱ። እብ ዋጅብ ለተአሸረ ምን እስትዕማር ለትወረሰ ሕዳድ ለበን ድወል እብ ሰብብ ሕዳድ ፍንጌህን መሻክል እግል ልቅነጽ ቀድር ለለብል ህግዩ መፍሁም ኢኮን። ሐቴ ደውለት እብ በረ ቅዋት ዳረኮት ይሕዳደ እግል ትውረር አው ጠለባት ናይ ሕዳድ እግል ትቀድም መካስብ እግል ርክበት ሻፍገት ምስዳር እግል ትንሰእ ገብአት ምንገብእ፡ ለናይ አቶብዩ ተጃርብቱ ለልደገም። ናይለ ወክድ ለህይ ሜርሐት አቶብዩ እግል ገሌ ምድር ኤሪትሪያ ዲብ ከርስ ምድሩ ለአተ ሐዳስ ከሪጠት ትግራይ ዲብ ሰነት 1997 እንዴ አፍገረ እግል ናይ ሕበር ምስተቅበል ዲብ ብቆት ለካረ መብቅያይ በርደደህ አጅረ። አቶብዩ እግል ዲብ ከሪጠት ለረስመቱ ምድር ኤሪትሪያ እብ ሒለት ዲብ ምድር እግል ተአክዳ እንዴ ትቤ ድድ ኤሪትሪያ ትሉሉይ ሰለስ ወራራት - ምን 1998 አስክ 2000 ወዴት።